

2023 YILINDA İŞLENMİŞ

HOMOFOBİ VE TRANSFOBİ TEMELLİ NEFRET SUÇLARI RAPORU

GİRİŞ

2023 yılı, Türkiye'deki LGBTİ+ toplumu için ciddi zorluklar ve hak ihlalleri ile dolu bir yıl olmuştur. Stonewall ve ERA Eşit Haklar Derneği işbirliğiyle geliştirilen "You Are Heard" platformu üzerinden toplanan veriler, bu süre içinde ülkede yaşanan homofobik ve transfobik nefret suçlarının yalnızca küçük bir kısmını yansıtmaktadır. Örneğin, Birleşik Krallık'ta polise yılda 2000'inin üzerinde nefret suçu bildirilmektedir. Sınırlı bir örnekleme dayanan bu rapor, Türkiye'deki LGBTİ+ kişilerin maruz kaldığı nefret suçlarına dair genel bir tablo ortaya koymakta ve bu suçlarla mücadele için öneriler sunmaktadır.

"You Are Heard" internet sitesi aracılığıyla, toplam 27 nefret suçu vakası kaydedilmiş olup, bu vakaların büyük bir kısmı kentsel alanlarda gerçekleşmiştir. Suçlar genellikle kamusal alanlarda, evlerde ve sosyal medya platformlarında meydana gelmiş; nefret söylemi, fiziksel saldırılar ve ayrımcı eylemler en yaygın suç türleri olmuştur. Örneğin, İstanbul'da bir LGBTİ+ aktivisti, sokakta yürürken homofobik sözlü tacize uğramış ve fiziksel saldırıya maruz kalmıştır. Saldırganlar, cezasızlık ortamı ve polislin ilgisizliği nedeniyle genellikle cezalandırılmamaktadır. Ayrıca Türkiye'de gelişmiş bir nefret suçları mevzuatı ve kolluk yapısı bulunmamaktadır.

Politik atmosfer, özellikle hükümet ve çeşitli politik figürler tarafından yayılan LGBTİ+ karşıtı retorik, toplumda nefret suçlarının meşrulaşmasına ya da polislin ilgisiz tavrına zemin hazırlamıştır. Yapılan açıklamalar ve politikalar, LGBTİ+'ların karşı karşıya kaldıkları damgalama, düşmanlaştırma ve izolasyonu derinleştirmekte, bu da onların toplumsal olarak dışlanmalarını ve nefret suçlarına hedef haline gelmelerini kalmalarını kolaylaştırmaktadır. Örneğin, bir hükümet yetkilisinin LGBTİ+'ları "milli ve manevi değerlere aykırı" olarak nitelendirmesi, kamuoyunda ve sosyal medyada yoğun bir nefret söylemi dalgası başlatmıştır.

Böylesi bir ortamda, ekonomik kriz ve fon çeşitliliğinin azalması nedeniyle nefret suçlarıyla yalnız başına mücadele eden LGBTİ+ örgütlerinin sürdürülebilirliği ciddi tehdit altındadır. Örgütler, varlıklarını sürdürmek için giderek daha fazla zorlanmaktadır ve ulusal kaynakların var olmadığı bu süreçte uluslararası destekler kritik bir öneme sahiptir. Uluslararası insan hakları sistemine dahil Devletler tarafından finansal desteğin kesilmesi ve uluslararası bağışların azalması, örgütlerin projelerini ve faaliyetlerini sürdürmelerini zorlaştırmıştır.

Raporumuz, bu zorlukları ayrıntılı bir şekilde belgelemekte ve Türkiye'de LGBTİ+ bireylerin haklarının korunması için acil önlemler alınmasını önermektedir. Bu suçların yarattığı sosyal ve psikolojik etkiler, mağdurların toplumsal hayatta karşılaştıkları engeller ve bu suçların üstesinden gelmek için alınabilecek önlemler, raporun sonraki bölümünde ele alınacaktır.

NEFRET SUÇLARI NEDİR?

Nefret suçları, bireylerin veya grupların ırk, etnik köken, din, cinsel yönelim, cinsiyet kimliği, engellilik durumu veya diğer benzer özellikleri nedeniyle hedef alındığı suçlardır. Bu suçlar, mağdurlar

üzerinde yalnızca fiziksel zarar değil, aynı zamanda psikolojik ve sosyal zararlar da bırakır; toplum içinde bireylerin ve grupların bütünlüğüne, güvenliğine ve çoğulcu demokratik anlayışa ciddi şekilde zarar verir.

Nefret suçları; genellikle şiddet eylemleri, tehditler, mülk hasarı, saldırılar ve öldürme eylemleri gibi ciddi suçlar içerir. Bu suçlar, mağdurların belli bir toplumsal gruba ait olmalarından kaynaklanan önyargılar ve ayrımcı görüşler nedeniyle işlenir. Türkiye'deki yasal çerçevede, cinsel yönelim veya cinsiyet kimliği temelli nefret suçlarını açıkça tanıyan spesifik bir yasa bulunmamaktadır; bu durum, LGBTİ+ hak sahipleri için yeterli koruma altında olmadığını ve bu tür suçların çoğu zaman cezasız kalabildiğini göstermektedir.

Nefret suçlarının etkileri yıkıcıdır ve sadece bireyler üzerinde değil, tüm toplum üzerinde uzun vadeli olumsuz sonuçlara yol açabilir. Bu suçlar, mağdur olan bireylerde travma, korku ve yalnızlık hissini artırabilir ve topluluklar arasındaki çatışmayı derinleştirebilir. Nefret suçları aynı zamanda toplumsal dokunun zayıflamasına, bireylerin sosyal yaşama katılımının azalmasına ve insani çeşitliliğin bastırılmasına neden olur.

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) ve Avrupa Konseyi gibi uluslararası kurumlar, nefret suçlarıyla mücadelede önemli role sahiptirler. AGİT, Varşova'daki İnsani Boyut Uygulama Toplantıları'nda alınan kararlarla, katılımcı devletleri nefret suçlarını kapsamlı bir şekilde tanımlamaya ve bu suçlara karşı etkin yasal önlemler almaya çağırmıştır (AGİT Kararları, Varşova, 2009). Ayrıca, Avrupa Konseyi'nin Tavsiye Kararı R (97) 20 sayılı belgesi, nefret suçlarıyla mücadele için üye devletlere rehberlik etmektedir ve bu belge, cinsiyet, cinsel yönelim veya cinsiyet kimliği temelli şiddetin önlenmesine özel önem vermektedir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), nefret suçlarına karşı etkin soruşturma yapılmasını gerektiren önemli kararlar almıştır. Bu kararlar, mağdurların haklarını koruma altına almak ve mağdurlara adil yargılanma hakkı sağlamak amacıyla verilmiştir. Örneğin, Identoba ve Diğerleri v. Gürcistan davasında (AİHM, 2015), mahkeme, LGBTİ+ hak sahiplerine yönelik şiddet olaylarında devletin pozitif yükümlülüklerini yerine getirmede tespit etmiştir.

Avrupa Birliği de, çeşitli direktifler ve tavsiye kararları ile üye ülkelerde nefret suçu faillerine karşı daha ağır cezai yaptırımlar uygulanmasını öngörmüştür. Bu çerçevede, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelli suçlara karşı korumalar artırılmış ve üye ülkelerin bu tür suçları cezalandırması zorunlu hale getirilmiştir.

BULGULAR

2023 yılında, Kaos GL'nin yürüttüğü You Are Heard (Seni Duyan Var) internet sitesine¹ toplam 27 vaka bildirildi.

Bildirilen 27 vaka arasından 19'unun mağduru 18-30 yaş aralığında, 4'ü 31-60 yaş aralığında, 1'i 17 yaşında ve 1'i 16 yaşındaydı. Bildirimde bulunan iki tanık, mağdurların yaşını bilmediklerini ifade etti.

¹ <https://you-are-heard.org/tr/home-tr/>

27 vakadan 22'si mağdurlar, 2'si tanıklar ve 3'ü STK'lar tarafından bildirildi.

Olayların tamamı kentsel bölgelerde gerçekleşti.

27 vakadan 11'i açık kamusal alanda, 6'sı evde, 3'ü sosyal medyada, 3'ü okulda, 1'i apartman girişinde, 1'i işyerinde, 1'i hastanede ve 1'i markette gerçekleşti.

27 vakadan 9'u nefret söylemi, 7'si fiziksel saldırı, 6'sı ayrımcı eylemler (örneğin ameliyattan vazgeçilmesi), 4'ü tehdit ve 1'i cinsel taciz şeklinde meydana geldi.

Mağdurlardan 7'si fiziksel olarak yaralandı; 20'si olay sonrası korku, kaygı, utanç ve intihar düşüncesi gibi psikolojik sorunlar yaşadı.

Vakaların 11'inde mağdurlar erkek, 6'sında kadın ve 10'unda non-binary kişilerdi.

27 vakadan 6'sında bildirim yapan kişiler kendilerini trans olarak ifade ettiler.

27 vakanın mağdurları arasında cinsel yönelim açısından kişiler 14 kişi gey, 7 kişi biseksüel, 2 kişi aoseksüel veya aromantik olarak ifade edildi. Tanık bildirim yapan 4 kişi mağdurların cinsel yönelimini bilmiyordu.

27 vakanın mağdurlarından 14'ü sadece yakınlarına, 6'sı sadece en yakın aile üyelerine cinsel kimliği açısından açık olduğunu ifade etti. 7 kişi ise tamamen açık olduğunu bildirdi.

Mağdurların 13'ü üniversite, 5'i yüksek lisans ve 9'u lise mezunuydu.

Mağdurların 11'inin LGBTİ+ konulu etkinliklere katıldığı ya da LGBTİ+ hakları ile ilgili aktivizm yaptığı ifade edildi.

11 vakada failler bir kişiyken 12 vakada iki ya da daha fazla sayıda kişilerdi. Diğer 2 vakanın failleri polis memurlarıyken 1 vakanın faili ise tıp doktoruydu.

5 vakanın failleri aile üyeleri idi.

7 vakanın failleri mağdur tarafından tanınmayan sivil kişilerdi.

3 vakanın failleri okul arkadaşlarıydı.

1 vakanın failleri iş arkadaşlarıydı.

27 vakadan sadece 2'si polise bildirildi. Bu vakalar mahkemeye taşınmadı. Bildirim esnasında polislerin ilgisiz ve rencide edici davrandığı ifade edildi.

ÖNERİLER

Uluslararası Kurumlar ve Avrupa Birliği İçin Öneriler

- Daha Fazla Gözetim ve Raporlama:** AGİT, BM ve Avrupa Konseyi gibi kurumlar, Türkiye'deki nefret suçları ve nefret söylemi vakalarını düzenli olarak izlemeli ve detaylı raporlar yayımlamalıdır. Bu raporlar, politika yapıcıların bilgiye dayalı kararlar almasını sağlamak için kritik öneme sahiptir.

- Teknik Destek ve Kapasite Geliştirme:** Türkiye'ye, nefret suçlarıyla mücadele konusunda teknik destek sağlanmalı ve ilgili kurumların kapasitesini artırmak için eğitim programları ve atölye çalışmaları düzenlenmelidir. Bu, özellikle polis ve yargı mensupları için uygulanmalıdır.
- Uluslararası İşbirliğini Teşvik Etmek:** Türkiye'nin nefret suçlarına karşı daha etkin mücadele etmesi için diğer ülkelerle işbirliği ve bilgi paylaşımını teşvik etmelidir. Bu, özellikle Avrupa Birliği ve AGİT ülkeleri arasında koordinasyonu güçlendirebilir.
- Finansal Destek:** AB ve diğer uluslararası kurumlar, Türkiye'deki LGBTİ+ örgütlerine yönelik finansal destek programlarını genişletmeli ve kolaylaştırmalıdır. Bu destekler, örgütlerin kapasitelerini artırmak, projelerini sürdürmek ve daha geniş bir etki yaratmak için kritik öneme sahiptir.
- Kapasite Geliştirme:** Uluslararası kurumlar, LGBTİ+ örgütlerine yönelik kapasite geliştirme programları sunmalı, bu programlar aracılığıyla örgütlerin hukuki, teknik ve operasyonel yeteneklerini güçlendirmelidir.
- Siyasi Desteği Artırma:** AB ve diğer uluslararası kurumlar, Türkiye'deki LGBTİ+ haklarına ilişkin konularda Türk hükümetiyle yapılan diplomatik görüşmelerde bu konuları öncelikli gündem maddesi olarak tutmalı, Türkiye'nin uluslararası yükümlülüklerini yerine getirmesi için baskıyı artırmalıdır.

Hükümet ve Kamu Yetkilileri İçin Öneriler

- Kamu Mesajlarında Dikkatli Olma:** Kamu yetkilileri, kullanacakları dil ve ifadeler konusunda dikkatli olmalı, toplumda kutuplaşmayı ve ayrımcılığı teşvik edebilecek ifadelerden kaçınmalıdır.
- Yasal Çerçeveyi Güçlendirmek:** Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine dayalı nefret suçlarını açıkça tanıyan ve cezalandıran yasaları acilen hayata geçirmelidir. Bu, Türkiye'nin uluslararası yükümlülüklerine uyum sağlaması açısından da önemlidir.
- Kamu Görevlilerinin Eğitimi:** Polis, savcılar ve diğer yargı mensuplarını nefret suçları ve nefret söylemleri konusunda bilinçlendirmek için kapsamlı eğitim programları düzenlenmelidir. Bu eğitimler, özellikle etkili iletişim ve mağdur duyarlılığı konularını içermelidir.
- Kamu Politikalarında İyileştirme:** LGBTİ+ bireylerin haklarını koruyacak şekilde kapsamlı kamu politikaları geliştirilmeli ve uygulanmalıdır. Bu politikalar, eğitim, sağlık, iş ve sosyal hizmetler alanlarında özgül ihtiyaçları dikkate almalıdır.

Parlamento İçin Öneriler

- Kapsamlı Mevzuat Geliştirme:** Nefret suçları ve nefret söylemleriyle mücadele için kapsamlı bir mevzuat geliştirmelidir. Bu mevzuat, uluslararası standartlar ve en iyi uygulamalar temelinde oluşturulmalı ve mağdurlara yönelik koruma mekanizmalarını güçlendirmelidir.
- Denetim Mekanizmaları:** Nefret suçları ve söylemlerine karşı mücadelede etkinliği artırmak için bağımsız denetim mekanizmaları oluşturulmalıdır. Bu mekanizmalar, hükümet politikalarının ve kamu kurumlarının faaliyetlerinin şeffaflığını ve hesap verebilirliğini artırır.

Adalet Sistemi Mensupları İçin Öneriler

1. **Nefret Suçlarına Özgü Protokoller:** Nefret suçlarına ilişkin özel yargılama protokolleri geliştirilmelidir.
2. **Mağdur Haklarının Korunması:** Nefret suçları mağdurlarının korunması için etkin mekanizmalar kurulmalı, bu mağdurların adalet sistemine erişimi kolaylaştırılmalı ve adil yargılanma hakları güvence altına alınmalıdır.

Medya İçin Öneriler

1. **Sorumlu Habercilik:** Medya kuruluşları, nefret söylemini körüklememek ve mağdurları ikinci kez mağdur etmemek için sorumlu habercilik ilkelerine sıkı sıkıya bağlı kalmalıdır. Bu, özellikle cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim konularında hassasiyet gerektirir.
2. **Bilinçlendirme Kampanyaları:** Toplumun nefret suçlarının zararları ve yasal sonuçları konusunda bilinçlendirmek için medya kampanyaları düzenlenmelidir. Bu kampanyalar, olumlu örnekler ve başarı hikayeleri üzerinden yapılmalıdır.